Suomen Kansanopistoyhdistys
Finlands Folkhögskolförening

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Suomen Kansanopistoyhdistys kiittää valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostoa mahdollisuudesta lausua. Kansanopistoyhdistys keskittyy lausunnossaan pyydetysti talousarvioesityksen vapaan sivistystyön rahoituksen keskeisiin painotuksiin ja kipupisteisiin.

1. Vapaan sivistystyön rahoituksen turvaaminen ja ennakoitavuus

Kansanopistoyhdistys pitää hyvänä, että talousarvioesityksessä ei leikata vapaan sivistystyön rahoituksesta. Kansanopistot järjestävät pitkäkestoista koulutusta nuorille ja aikuisille, mikä tukee jatko-opintoihin sijoittumista, työelämään pääsyä ja syrjäytymisen ehkäisyä. Uudet säästöt vaarantaisivat toiminnan kokonaisuudessaan.

Vuoden 2026 talousarvioesityksessä kansanopistojen valtionosuusrahoitus kuitenkin vähenee suhteessa vuoteen 2025 lähes 6,2 miljoonaa euroa, mikä johtuu yksikköhinnan laskusta. Yksikköhinnan muodostuminen kustannuspohjan ja volyymin mukaan johtaa suuriin vuosittaisiin vaihteluihin. Jo vähäiset muutokset kustannuksissa aiheuttavat huomattavia heilahteluja, mikä tekee talouden suunnittelusta vaikeaa.

Hallinnon alojen siiloutuneisuus estää kansanopistojen osaamisen tehokkaan hyödyntämisen. Kansanopistot ovat monialaisia koulutustoimijoita. Ne järjestävät vapaan sivistystyön lisäksi ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, aikuisten perusopetusta sekä tekevät yhteistyötä korkeakoulujen kanssa korkeakouluopintojen järjestämiseksi. Niiden osaamista voitaisiin käyttää nykyistä enemmän hallitusohjelman ja EU:n koulutustavoitteiden toteuttamisessa. *Varautuminen, työllisyyden vahvistaminen, koulutustason nosto ja syrjäytymisen ehkäisy ovat kaikki alueita, joihin kansanopistot voivat joustavasti vastata. Tämä edellyttää kuitenkin koulutusmuotojen ja hallinnonalojen rajat ylittävää yhteistyötä. Talousarvioesityksessä tällaisia poikkihallinnollisia ohjelmia esitetään vain vähäisesti.*

Kansanopistoyhdistys pitää myönteisenä, että talousarvioesityksessä tunnustetaan vapaan sivistystyön perustan säilyttäminen vahvana. Tätä tavoitetta ei kuitenkaan voida saavuttaa ilman vakaata ja ennakoitavaa rahoitusmallia. Yhdistys esittää, että rahoituksen muodostumista kehitetään siten, että oppilaitosten taloudelliset edellytykset säilyvät turvattuina myös pitkällä aikavälillä.

2. Oppivelvollisten koulutuspolkujen turvaaminen

On myönteistä, että kansanopistojen oppivelvollisten koulutukseen kohdennetaan vuonna 2026 6,5 miljoonaa euroa, sama määrä kuin vuonna 2025. Tämä rahoitus mahdollistaa koulutuksen maksuttomuuden oppivelvollisuuslainsäädännön (1214/2020) mukaisesti ja tukee nuoria nivelvaiheessa.

Kansanopistojen tarjoama oppivelvollisuuskoulutus on erityisen tärkeää niille nuorille, joilla on vaikeuksia siirtyä peruskoulusta toiselle asteelle tai jotka tarvitsevat erityistä tukea oppimisen esteiden vuoksi. Tämä työ ehkäisee koulupudokkuutta ja vahvistaa nuorten koulutuspolkujen jatkuvuutta.

3. Kansanopistot korkeakoulutustason nostamisessa

Talousarvioesityksessä todetaan tavoitteeksi nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuus lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi pyritään parantamaan sekä jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia että ensikertalaisten asemaa korkeakouluissa.

Kansanopistot tekevät jo nyt yhteistyötä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa edistäen siirtymistä korkea-asteelle. Tätä roolia voitaisiin laajentaa. Kansanopistojen opetuksella voidaan vahvistaa korkeakouluvalmiuksia, lisätä koulutuksen saavutettavuutta erilaisille kohderyhmille sekä nopeuttaa valmistumista.

Kansanopistoyhdistys esittää, että:

- *selvitetään kansanopistojen roolia korkeakoulutustason nostamisessa,*
- *hyödynnetään kansanopistojen osaamista avoimen yliopiston 30 opintopisteen opintosetelikokeilussa,*
- *kytketään kansanopistot mukaan kehittämään tutkinnon suorittamista avoimessa yliopistossa sekä työttömien koulutusmahdollisuuksien parantamista.*

Kansanopistoyhdistys pyytää, että sivistys- ja tiedejaosto kiinnittää huomiota vapaan sivistystyön merkitykseen korkeakoulutustason nostamisessa.

4. Monikielisen väestön koulutus ja rahoitus

Kansanopistojen järjestämä koulutus maahanmuuttajille palvelee laajaa joukkoa: työn perässä muuttaneita ja heidän perheitään, heikoimmassa asemassa olevia, Ukrainasta paenneita, englanniksi korkeakoulun suorittaneita, toisen asteen opiskelijoiksi siirtyviä, työllistettäviä ja kotivanhempia. Koulutus nopeuttaa kotoutumista, tukee työvoiman saatavuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Se on kirjattu myös oppivelvollisuuslakiin kansanopistojen tehtäväksi.

Vuoden 2026 talousarvioesityksessä vapaan sivistystyön kotouttavan koulutuksen rahoitus momentilla 29.10.31 vähenee 3,5 miljoonaa euroa verrattuna vuoteen 2025. Tämä johtuu ukrainalaisille suunnattujen määrärahojen poistamisesta ja ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen rahoituksen vähenemisestä. Rahoituspohjana käytetään vuoden 2024 suoritteita, mutta vuoden 2026 rahoitus (12 333 000 euroa) ei kata niitä, ja rahoitusta joudutaan suhteuttamaan merkittävästi alaspäin. Vuonna 2025 voitiin rahoittaa vuonna 2023 järjestetystä koulutuksesta noin puolet. Koska rahoitus vähenee talousarviossa 2026 aiemmasta, voidaan suoritemäärästä todennäköisesti rahoittaa vielä vähemmän. Oppilaitokset eivät ole voineet ennakoida rahoituksen suhteuttamista alaspäin järjestäessään koulutusta, mikä aiheuttaa niille vakavia taloudellisia vaikeuksia. Tilannetta hankaloittaa se, että samanaikaisesti myös kuntien kotoutumiskorvauksia heikennetään ja käynnissä on rahoitusjärjestelmän uudistustyö, jonka lopputuloksia on vaikea arvioida. Sivistys- ja tiedejaoston tulisi kiinnittää tilanteeseen huomiota.

Kotoutumiskoulutuksen palvelurakenne uhkaa lamaantua rahoitusmuutosten vaikutuksesta. Kansanopistoyhdistys esittää, että käynnissä oleva kotoutumiskoulutuksen rahoituskanavia koskeva valmistelutyö arvioidaan uudelleen. Kotoutumiskoulutuksen toimintamallista tulee rakentaa joustava ja eri palvelurakenteita hyödyntävä.

Yhdistys pitää kuitenkin myönteisenä, että momentille 20.10.31 kohdennetaan edelleen 5 miljoonaa euroa avustusrahoitusta maahanmuuttajanaisten koulutukseen, kuten myös vuonna 2025.

5. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuustyö vapaan sivistystyön kehittämiseksi

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on käynnistynyt tulevaisuustyö, jossa jäsennetään vapaan sivistystyön tehtäviä ja valmistellaan säädöspohjaa koskevia kehittämisehdotuksia. Kansanopistoyhdistys pitää tätä työtä tärkeänä ja näkee, että sen avulla voidaan varmistaa vapaan sivistystyön asema myös muuttuvassa koulutuspoliittisessa toimintaympäristössä.

Kansanopistojen näkökulmasta keskeistä on, että:

- uudistustyö toteutetaan ennakoitavasti ja pitkäjänteisesti, jotta oppilaitosten toimintaedellytykset eivät vaarannu
- vapaan sivistystyön tehtäviä kehitetään vastaamaan koulutuspoliittisesti tärkeitä tarpeita, kuten työllisyyden vahvistamista, koulutustason nostamista ja syrjäytymisen ehkäisyä
- kansanopistojen monialainen osaaminen hyödynnetään täysimääräisesti, mikä edellyttää hallinnonalojen välisten siilojen purkamista ja koulutusmuotojen yhteistyöohjelmien vahvistamista

Kansanopistoyhdistys korostaa, että tulevaisuustyön johtopäätöksissä on huomioitava kansanopistojen erityisrooli pitkäkestoisen koulutuksen tarjoajina sekä niiden mahdollisuudet tukea hallitusohjelman ja EU:n koulutustavoitteiden toteutumista.

Yhteenveto

Kansanopistot tukevat hallitusohjelman ja EU:n koulutustavoitteiden toteutumista: ne ehkäisevät syrjäytymistä ja tukevat työllisyyttä, nostavat koulutustasoa ja vahvistavat korkeakoulutukseen siirtymistä, edistävät kotoutumista ja monikielisen väestön osaamista.

Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että kansanopistojen rahoitus on riittävä, vakaa ja ennakoitava. Kansanopistoyhdistys pyytää, että sivistys- ja tiedejaosto huomioi esittämämme näkemykset mietinnössään.

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry:n puolesta,

Helsingissä 16.10.2025

Kyösti Nyyssölä	Tytti Pantsar
puheenjohtaja	toiminnanjohtaja